

ANNA MARIA VILLALONGA

És aquí que fan comèdia? El teatre breu català a les darreries de l'edat moderna

Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2023, 341 p.

Un escenari per al teatre breu de les darreries de l'edat moderna

La musa popular de l'edat moderna i del segle XIX roman encara força inexplorada, i la zona resta ignota, és sabut, pels prejudicis acadèmics que tradicionalment l'han envoltada. Per sort, però, les reserves que sempre ha despertat aquest univers vast, dens i viu comencen a esvair-se i són cada cop més els que s'aventuren a conèixer-lo. És el cas d'Anna Maria Villalonga, escriptora, editora, crítica, investigadora, traductora i professora que combina la creació, la recerca i la divulgació del gènere negre amb els estudis sobre el teatre català dels segles XVIII i XIX.

És amb aquesta darrera faceta que entronca *És aquí que fan comèdia? El teatre breu català a les darreries de l'edat moderna*, que, de fet, es pot entendre com la prolongació de la seva intervenció en el volum IV de la història de la literatura catalana (2016) i, sobretot, com la continuació de l'estudi *Teatre català inèdit del segle XVIII: «Examen d'un mestre Sabater»* (2010). A la llum d'un catàleg de prop de cent cinquanta testimonis, l'autora endreça, selecciona i amplia les informacions de diverses publicacions per tal de bastir un volum dedicat al teatre breu de la segona meitat del segle XVIII i la primera del XIX. El llibre, que s'estén al llarg de tres capítols i dos annexos, pretén no només caracteritzar aquesta dramaturgia i la seva poètica, sinó també argumentar la procedència del gènere i traçar-ne l'evolució, un seguit de propòsits que n'imposen encara un altre: l'atenció a la situació històrica i sociolingüística.

La necessitat de parer esment al context es demostra des de l'inici de l'estudi, on una síntesi de l'estat de la llengua al segle XVIII explica la presència gairebé nul·la del català als grans escenaris i la seva pervivència, per contra, en el teatre que protagonitza el llibre: un teatre marginal, de poca extensió, comercial, profà i humorístic. La descripció d'aquesta dramaturgia dins del marc en què es produeix és l'objecte principal del capítol que obre el volum, que inclou també –perquè és la mateixa caracterització del gènere la que el desencadena– un retrat de la desqualificació estètica i moral que, respectivament, les elits il·lustrades i eclesiàstiques van articular contra aquest teatre. En la descripció de l'enfrontament hi prenen part els escrits del corpus i alguns retalls del *Diario de Barcelona*, i d'aquesta manera es deixa entreveure la feina filològica

que hi ha rere l'estudi; un esforç que, desafortunadament, sovint queda encobert per la referència excessiva a veus externes autoritzades.

Tot i això, però, no passa desapercebuda la capacitat d'ordenació de l'autora, del tot manifesta al segon capítol. Intitulat «El teatre breu, reducte dramàtic del català», s'enceta amb una presentació de l'allau de termes associats als gèneres breus. Les denominacions són moltes i sovint també ambigües i intercanviables, però l'estil planer del volum evita que la confusió intrínseca a la matèria traspuï en les explicacions. Durant l'exposició d'aquest món complex, s'insisteix especialment en la distinció entre l'*entremès*, més primitiu i d'arrels tradicionals, i el *sainet*, més ambiciós i que cal entendre com el resultat d'una evolució lenta i gradual de l'anterior. És en els antecedents d'aquest contínuum que se centren els apartats que segueixen, subsidiaris, un cop més, de les investigacions alienes. Afortunadament, però, la dependència de la bibliografia –fins a cert punt inevitable quan l'autora s'ocupa d'un teatre que no queda representat en el corpus– és menys acusada en les pàgines següents, consagrades a l'assumpte central del llibre: l'*entremès* del XVIII i la seva evolució posterior. Ambdues seccions destaquen particularment dins el conjunt del volum, i no només perquè hi millora la relació amb els estudis precedents, sinó, sobretot, perquè s'hi deixa veure el rendiment del corpus i, alhora, l'esforç d'abstracció, que s'entrelliguen en un equilibri perfecte entre exemple i categoria.

Al tercer i últim capítol, però, la barreja es desfà i tota l'atenció es destina a les peces. Les incerteses de localització, datació i identificació que les envolten porten Villalonga a consagrar un apartat sencer a «L'establiment del corpus i la seva problemàtica». El capítol troba la continuació natural en el primer annex, que presenta títol, autor, data, testimonis i altres informacions del conjunt d'escrits en què es basa l'estudi. No és així, però, que clou el volum, sinó amb un segon annex, que descriu en dues pàgines la *Llibreta de Ramon Pascual*, on es conserven alguns dels entremesos que s'analitzen al llibre. El desequilibri entre aquest annex i l'anterior –tant pel que fa a la llargada com a la rellevància del contingut– porta a demanar-se si no se'n podria haver prescindit.

En altres paraules, potser hauria estat un encert tancar el volum amb la presentació del conjunt de testimonis, vertaders herois d'un estudi que s'endú l'ovació quan hi tenen el paper protagonista. És aleshores que es posen en escena consideracions noves, que es deixa veure l'esforç filològic que implica l'obra i que s'estableix un diàleg actiu amb la bibliografia. Sobretot, i per concloure, és aleshores que el lector té la sensació que la musa teatral catalana de les darreries de l'edat moderna, exclosa tradicionalment dels grans escenaris, ha trobat el seu lloc de representació.

MAR MANYÉ – Universitat de Barcelona,

marmanyé@gmail.com

ORCID: 0009-0003-6673-2968